

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 129 2008

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala, samt även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till Otto.Fischer@littvet.uu.se. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2009 och för recensioner 1 september 2009.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil.

Abstracts har språkgranskats av Magnus Ullén.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 978-91-87666-26-1

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Elanders Gotab, Stockholm 2009

preferenser som vi sysslar med, och att de som vill lära sig något om, säg, arbetarlitteratur, populärlitteratur, barn- och ungdomslitteratur, den samtida litteraturen, det litterära systemet, läsarna eller bokmarknaden bör söka sig någon annanstans, till discipliner som är beredda att axla det vetenskapliga ansvaret att syssla med all den litteratur som lämnar just oss oberörda.

Nu kan förstås inte all litteraturvetenskap bli sociologiskt inriktad, eller syssla med det samtida medielandskapet. Det vore onekligen tråkigt om vi framöver fick en ökad likriktning inom ämnet och började frånga den dynamik som på senare år sakteliga börjat komma ämnet till del, och där det forskas och undervisas på brett och smalt, historiskt och samtida, svenskt och internationellt, tryckta böcker och digital litteratur. Samtidigt finns det en rad viktiga frågor som vi alla bör ställa oss inför framtiden: vilka texter är det vi ska ta oss an i forskningen och i undervisningen? Hur berättigar vi studiet av dessa texter – och hur motiverar vi att vissa texter exkluderas? Var finns litteraturforskarna i den offentliga debatten? Har vi verkligen inget att tillföra, eller är vi bara ointresserade? Hur ska vi göra ämnet angeläget igen i ett samhälle präglad av att litteraturen endast blivit en av flera viktiga massmedier? Och dessutom en förbrukningsvara med en allt billigare prislapp?

Torbjörn Forslids och Anders Ohlssons *Hamilton eller Hamilton?* hjälper oss inte bara att formulera flera av de viktiga frågorna, utan föreslår också några tänkbara sätt att åter göra litteraturvetenskapen relevant för det samhälle som finansierar en överväldigande del av vår verksamhet. Oavsett vilka vägval som görs inom ämnet (eller som görs åt oss – den möjligheten finns ju alltid), riskerar litteraturvetenskapen att snabbt dö ut om den bara ska handla om att skriva vackert om texter som endast berör oss som är privilegierade nog att få skriva om dem.

Jerry Määttä

Svante Nordin, *Humaniora i Sverige. Framväxt – Guldålder – Kris*. Atlantis. Stockholm 2008.

Det klagas, ofta med viss rätt, över att nutidens vetenskapsmän specialiserar sig så hårt att de förlorar överblick och allmänkompetens. Den gamla tidens generalister och allvetare är ett släkte i utdöende. Ur denna synpunkt är det överraskande att träffa

på någon som vågat ta ett helhetsgrepp på humanioras utveckling i Sverige, alltifrån hedenhös fram till våra dagar. Företaget fordrar inte bara vad Viktor Rydberg kallade gosselynne, hoppfull håg och fantasi. Det fordrar nära nog dödsförakt. Ty vem tror sig i stånd att skildra vad som inträffat vid de svenska universiteten i ämnen som – läsaren får hålla i sig! – grekiska, etnologi, sinologi, ekonomisk historia, musikvetenskap, arkeologi, engelska, historia, ryska, folklivsforskning, filosofi, nordiska språk, konstvetenskap, allmän språkvetenskap, religionshistoria, litteraturvetenskap, socialantropologi, klassisk fornkunskap, franska, idéhistoria, latin, etnografi och tyska? Flertalet forskare, åtminstone sådana med någon självaktning, vågar knappast inlåta sig på ett så halsbrytande företag utan överlämnar det hellre med varm hand åt en så kallad vetenskapsjournalist.

Om idéhistorikern Svante Nordin har fört penan i egenskap av vetenskapsjournalist eller forskare, vill jag låta vara osagt. Säkert är i alla händelser, att han presterat just den majestätiska helhetsöverblick och rundmålning som ovan beskrivits. Det är svårt för en anmälare att ta hans volym i handen utan att samtidigt ta sig för pannan, i skräckslagen förundran och beundran. Att författaren velat! att han orkat! att han bara vågat! Ty det handlar ju om ett – vilka vokabler är stora nog? – närmast botenlöst och gränslöst företag, bemängt med oräkneliga problem av betydande komplikation som vartdera lätt skulle kunna föranleda en volym eller två. För att gå i land med uppgiften måste förf. passera en väldig lärdomskontinent i hastig glidflykt och ändå vara säker på att kunna uppfatta det väsentliga. Sådant fordrar förutom gott självförtroende mindre vanlig beläsenhet och mer än vanlig talang att abstrahera, förenkla, sammanfatta, renodla, överblicka, genomsåda.

Vilken strategi använder då förf. för att bemästra ett sådant Sisyfosarbete? I förordet ursäktar sig Nordin med att hans grepp på ämnet varit subjektivt. Perspektivet är först och främst lundensiskt eller har åtminstone tydligt lundensiskt slag och är starkt färgat av författarens egna akademiska erfarenheter, framför allt hans studier i litteraturvetenskap, historia, filosofi och idéhistoria. Men först och sist har han tagit sin utgångspunkt i 1968 års studentuppror och i den debattglada atmosfär som en gång rådde i redaktionen för den marxistiska tidskriften *Zenit*. I dess Lundaredaktion infördes Nordin på ett tidigt stadium av sin rumsgranne Ingvar Johansson, och från detta extra

doktorandseminarium utanför den reguljära universitetsundervisningen har förf. tydligen hämtat avgörande inspiration och nära nog livsavgörande intryck. Det är naturligtvis välgörande och välkommet att författaren infliktat denna hartass. Ty därmed är vi som läsare åtminstone rejält förvarnade. För åldrade lundensare med ett förflutet i marxism och skånkt studentuppror har boken säkerligen avsevärd nostalgisk charm. Men för den som varken deltagit i några skärmytslingar med Lunds fryntlige rektor magnificus Philip Sandblom, när denne på ett värdigt sätt försökte fira universitetets 300-årsjubileum, eller förlösat sin ungdom på att läsa *Zenit* eller ens *Häftena för kritiska studier* utan i stället ägnat huvuddelen av sitt liv åt humanistisk forskning, är det inte alldeles lätt att känna igen sig på författarens karta. Särskilt gäller detta naturligtvis, när han behandlar den kris som enligt hans åsikt inträffar i samband med världshistoriens avgörande vändpunkt, studentrevolten i Lund 1968. Men också när han skildrar följdverkningarna och vad som inträffade när marxismen – både i och utanför Lund – hunnit dö som en stormvind i öknen bort, det vill säga när han beskriver sådana postmarxistiska fenomen som postmodernism, strukturalism, genusteori och queer theory, postkolonialism, dekonstruktivism och nyhistoricism, exemplifierar han gärna – eller åtminstone ledigast – med sydvenska exempel. Ur detta skeende menar sig förf. kunna härleda hela den kris som fortfarande skakar och skadar det humanistiska studiet och som gäller både dess mål och mening liksom dess grundläggande metoder.

För egen del är jag frestad att ge Nordin rätt i att det humanistiska studiet i våra dagar befinner sig i något slags identitetskris och att någon konsensus knappast längre föreligger rörande vad som menas med god vetenskap och vetenskaplighet. Att denna kris är djup och ödeläggande, behöver man bara studera ett antal sakkunnigutlåtanden eller tjänstetillsättningar från senare år för att kunna slå fast. Kanske förekom det rentav vissa krissymptom långt före året 1968 och redan under den period som förf. kallar guldåldern? Kanske är, så kunde man formulera saken, rentav humaniora-begreppet som sådant krisbemängt och har alltid så varit, eftersom ifrågasättandet utgör en så viktig drivkraft i det humanistiska arbetet? Nog för att detta krisläge, det konstanta eller det för dagen aktuella, kan vara värt en mäsas. I så måtto – inte ”i så motto”, som förf. skriver på sidan 182! – har Nordin valt ett verkligt intressant och angeläget ämne. Men att mässan sedan

skall uppföras just i Nordins tonart, det vill säga att allt eller åtminstone det mesta i skeendet skulle gå att föra tillbaka på vad som hände under och efter året 1968, är dessvärre – hur välvilligt man än försöker se på saken – en rejäl förenkling. Jag skall i det följande söka utveckla varför.

Att undertecknad ställer sig tvivlande till bokens krisanalys, behöver nu inte utesluta uppskattning av vissa inslag i boken i övrigt. Läsvärdet överträffar kanske inte vad man brukar kunna finna i allsköns ordinära handboksframställningar men är åtminstone stabilt och rejält, när Nordin inledningsvis i raska pennsvep tecknar utvecklingen ute i Europa från Cicero fram till Humboldt och sedan skildrar humanioras framväxt i Sverige, från bröderna Johannes och Olaus Magnus på 1500-talet fram till Vitalis Norström, Hans Larsson och Axel Hägerström på 1900-talet. Särskilt tänkvärt blir det, när han söker destillera fram det gemensamma bildningsideal, som präglade humanisternas självförståelse och retorik under 1800-talet och första hälften av 1900-talet, alltifrån Esaias Tegnér till Einar Löfstedt, från P.D.A. Atterbom till Henrik Schück, från Erik Gustaf Geijer till Harald Hjärne. Man håller gärna med förf. om att humanisterna under detta tidiga skede i regel visste vad de ville och i stort sett också praktiserade vad de ville. De omfattade till exempel idén om en empirisk, kunskapsförmerande forskning, där sanningssökandet – ibland med nyhumanistisk och smått religiös glöd, men ibland också i mindre svärmiska former – stod i förgrunden. De hängav sig åt en historicism som föresatte sig att studera varje tid utifrån dess egna förutsättningar och på dess egna villkor. Och de odlade en allvarlig reflektion över humanioras egenart som kunskapsområde, särskilt i kontrast till naturvetenskapernas. Allt detta illustrerar Nordin utmärkt och på ett sätt som förefaller helt rimligt och föga kontroversiellt.

Så följer guldåldern, vilken författaren grovt taget förlägger till perioden 1890–1965. Här menar han sig kunna fastslå, att de nyss nämnda grundvalarna i stort sett låg fasta och ännu inte hunnit vittra sönder. Återigen följer en storslagen rundmålning. I en revy som äger förvillande likheter med ett kompendium – ibland sammanfattas en livsgärning av lärda mödor i en mening eller flera decenniers forskning i en halv – passerar långa rader av bemärkta lärde. Utan att darra på handen betygsätter Nordin insatser och forskningsinriktning hos klassiker som Einar Löfstedt, Martin P:son Nilsson, Claes Lindskog, Gunnar Rudberg och Dag

Norberg, nordister som K.F. Söderwall, Elof Hellquist, Jöran Sahlgren och Olof Östergren, anglister som Carl August Hagberg (om denne Shakespeare-översättare nu får räknas som anglist) och Eilert Ekwall, germanister som Erik Wellander, romanister som Bertil Malmberg, sinologer som Bernhard Karlgren, semitister som H. S. Nyberg, litteraturhistoriker som Fredrik Böök, Olle Holmberg, Anton Blanck, Victor Svanberg, E. N. Tigerstedt och Erik Hjalmar Linder, konstvetare som Ragnar Josephson och Gregor Paulsson, musikforskare som Tobias Norlind och Carl-Allan Moberg, historiker som Lauritz Weibull, Curt Weibull, Erik Lönnroth och Eli F. Heckscher, arkeologer som Oscar Almgren och Otto Rydbeck, idé- och lärdomshistoriker som Johan Nordström, Henrik Sandblad och Sten Lindroth. Dessa och åtskilliga andra därtill! Och för den läsare som redan nu drabbas av den smygande förnimmelsen att förf. måhända tagit sig vatten över huvudet, återstår i varje fall att njuta av det goda humör med vilket han gjort det.

Som prov på allt glansfullt och storslaget som guldåldersgiganterna hann utträta namnges, i ett avslutande kapitel i boken, sammanlagt elva arbeten av Fredrik Böök, Staffan Björck, Lauritz Weibull, Sture Bolin, Hans Larsson, Ingemar Hedenius, Ragnar Josephson, Eli F. Heckscher, Martin P:son Nilsson, Johan Nordström och Adolf Noreen. Urvalet av mönsterbildande och mönstergilla arbeten är onekligen intressant att ta del av. Vem vill bestrida, att i vårt ämne sådana böcker som Fredrik Bööks *Svenska studier i litteraturvetenskap* (1913) eller Staffan Björcks *Romanens formvärld* (1953) satte ovanligt djupa märken efter sig? Eller att Ragnar Josephsons *Konstverkets födelse* (1940, 1946) eller Martin P:son Nilssons *Grekisk religiositet* (1946) var mycket typiska för sin tid? Samtidigt är det knappast en tillfällighet, att sju av de elva underverken är lundensiska och endast fyra uppsvenska, tre från Uppsala och ett från Stockholm! Men urvalet må vara hur det vill, boktraven räcker i alla händelser för att belysa vad Nordin vill ha sagt: även om det fanns divergenser, rädde en rätt stor enighet om vad som under guldåldern skulle räknas till god humanistisk vetenskap.

Det är först när guldåldern är förbi, som en järntid stundar, någon förmedlande silverålder tycks förf. inte vilja räkna med. Med plötsligheten hos en oförutsedd jordbävning sätter nämligen studentrevolten in år 1968, och om man får tro förf., är det då som Sveriges humaniora börjar rämna i stycken. Förträdesvis äger det stora paradigmskiftet rum på

kaféerna och i studentrummen runt Lundagård – mindre ofta däremot i seminarierummen och katedrarna. Men också på andra lärdomsorter sveper stormvinden fram, när likasinnade höjer den röda fanan och – i Maos eller Castros efterföljd – vill anställa revolution i Sverige. Under den talande kapitelrubriken ”Kris” skildrar Nordin ingående detta febriga förlopp. Ovanpå jordbävningen följer så de lika mäktiga eller ibland rentav mäktigare efterkalven, då ständigt nya postmarxistiska och företrädesvis postmodernistiska vetenskapsparadigm likt täta lavaströmmar flyter nerför seminarie- eller åtminstone kaféväggarna. Och därmed har guldålderns vetenskapsideal slutgiltigt lagts i grus och aska. Bara ruinerna ligger kvar, likt antikens Pompeji, och påminner oss om den storhetstid som en gång varit. I nutidens jämmerliga och metodpluralistiska kaos är alla katter grå, och man vet inte riktigt längre vad som menas med vare sig sanning eller ens verklighet. Historien och historieintresset har mestadels försvunnit som tunn rök vid horisonten. De ungas villrådighet är total, de äldres knappast mindre. Sanningssökandet är satt i gungning och inte sällan ställt på undantag, till förmån för diverse löslig teori utan egentlig substans. Och någon konsensus råder alls inte längre rörande vad som menas med god vetenskap. Sådan är i korta drag Nordins krisbeskrivning.

Att rundmålningen är nöjsam att ta del av, är obestridligt. Nordin skriver med fart och fläkt och hinner ofta demonstrera en lärdoms historisk bredd som inte är allom förunnad. Men är beskrivningen för den skull vederhäftig, sakligt sett rimlig och rättvisande? Det finns skäl att ifrågasätta det. Redan tesen att den teoriutveckling som följde i den nya vänsterns spår kom att spela en alldeles avgörande roll för svensk humaniora, ja, bilda ett grundelement i vad Nordin kallar dess ”kris” är lika magistral som tvivelaktig. Och om man redan ställer sig skeptisk till tanken, att Althusser, Gramsci, Lukács eller Marcuse har spelat en så genomgripande roll här i landet, stegrar man sig kanske ännu mer inför påståendet att Derrida, Foucault och Lyotard skulle ha gjort det. Det är naturligtvis sant, att marxismen och postmodernismen haft en ”misstankens hermeneutik” gemensam och att de uppvisar en intressant strukturlikhet i sin iver att underminera och destabilisera, dekonstruera och omintetgöra guldålderns hela vetenskapsideologi. Det kan också vara riktigt, att såväl marxismen som postmodernismen haft enstaka svenska anhängare och proselyter under den humanistiska järntid som inträffade efter

guldåldern och att dessa anhängare och proselyter åtminstone i offentligheten – men säkert mer i offentligheten och media än i sin egen vetenskap – tilldragit sig stort intresse.

Men är marxismen och postmodernismen för den skull faktorer som på ett avgörande vis omskapat och omfunktionerat hela den svenska humanistiska forskningen? Här inställer sig tvivlen och man börjar misstänka, att den robusta förenklingen lett till en rejäl felsyn. Helt drastiskt och oförskräckt anser sig förf. kunna fånga utvecklingen genom att, sida upp och sida ner, rikta huvudintresset mot teori-debatt, vetenskapsparadigm, de programmatiska, abstrakta metoddiskussionerna. Teori, teori, teori – rörande sådant uppådar Svante Nordin en sällsam energi. Ingen enda liten debattskrift, ingen obetydlig programmatisk småskrift, ingen kontroversiell eller argtintad tidningsartikel – den må vara hur tillfällig, ytlig eller efemär som helst – undgår hans öga utan tillerkänns tvärtom stort bevisvärde, bara den förmår att belysa vad han önskar ha sagt angående paradigm- och teoriutvecklingen. Det formligen virvlar av namn på sådana programdeklarationer och debattinlägg av – för att nu nämna blott en handfull – Sven Linnér, Harry Järv, Lars Lönnroth, Karl Erik Rosengren, Jan Thavenius, Kurt Aspelin, Sven-Eric Liedman, Tomas Forser, Erland Lagerroth, Rikard Schönström, Anders Öhman, Peter Luthersson, Torsten Rönnerstrand, Birgitta Holm, Stefan Björklund, Göran Fredriksson, Gunnar Broberg, Ulla Wikander, Margot Bengtsson, Ebba Witt-Brattström, Christer Winberg, Orvar Löfgren, Jonas Frykman, Sven Lindqvist, Charles A. Barone, Torbjörn Elensky. Dessa och många därtill! Men om teorierna sedan haft någon betydelse i verkligheten, det vill säga omsatts i praktiken och blivit synliga i handfasta resultat ute vid forskarbord, åt detta ägnar Nordin ett betydligt mer ytligt och styvmoderligt intresse.

Uppläggningsen ger åt hans framställning en besynnerlig slagsida: inte forskningen som sådan utan vad som påstås om forskningen tycks vara hans huvudintresse. Vad som går att inhämta i tidnings- eller tidsskriftspalterna under det debattglada 70-talet blir plötsligt viktigare än alla de avhandlingar och uppsatser som samtidigt producerades vid de humanistiska institutionerna. Myriader av fromma önskingar, arga slagord och ståtliga föresatser om hur forskning *borde bedrivas* får tjänstgöra som illustration av hur forskningen *faktiskt* bedrevs. Uppläggningsen har lett till alldeles för raska och lättvindiga slutsatser. Ty om förf. hade bekvämt sig

till att vara mer konkret och inte bara brytt sig om forskningsdeklarationerna utan också den faktiska forskningen – i synnerhet den som på allvar betytt något! – skulle han snabbt ha märkt, att hans teser kommer i gungning. Det vore i och för sig möjligt att illustrera detta sakförhållande med en hel rad exempel. Man kunde till exempel sänka sonden vid den disciplin, som givit svensk humaniora den kanske största internationella berömmelsen och utövat det stora inflytandet ute i världen, nämligen arkeologin, inte minst den klassiska arkeologin. Medan Nordin anslår 27 sidor åt litteraturvetenskap och 14 sidor åt historia, avfärdar han hela ämnet arkeologi på 3 ½. Det är, som lärdoms-historikern Carl Frängsmyr påvisat i en starkt kritisk recension i *UNT* 9/4 2008, som om Arne Furumark, Einar Gjerstad eller (för att ta ett exempel från den internationella egyptologins område) Torgny Säve-Söderbergh aldrig hade existerat! Men nämnda arkeologer låter sig förstås heller inte bekvämt inpassas i Nordins tes, snarare motbevisar de den. Ty vad dessa storheter än utträttade när de företog sina utgrävningar, marxister var de förvisso ingalunda! Och postmodernism hann de inte ens bli anfäktade av.

Men låt oss i stället dröja vid ett par exempel från det ämnesområde som ligger både förf. och *Sam-larens* läsare närmare om hjärtat, nämligen litteraturforskningen. I Uppsala finns sedan länge landets ledande forskning i litteratursociologi, jag vågar falla påståendet eftersom jag själv inte företräder eller utövar branschen. Men alltifrån Victor Svanberg över Lars Furuland till Johan Svedjedal med alla deras många elever, med deras talrika egna avhandlingar och elevarbeten – alltifrån Svanbergs *Medelklassrealism* fram till Furulands arbeten om autodidakter och arbetarlitteratur eller Svedjedals studier av svensk bokhandel, webblitteraturen, Birger Sjöberg eller Almqvist går det knappast att hitta en enda marxistisk avhandling, än mindre någon som på minsta vis kan sägas vara påverkad av postmodernistisk teori! Man får leta med ljus och lykta för att ens hitta smärre skrifter med obetydlig ideologikritisk slagsida (kanske skulle till nöds småskrifterna i den förtidigt avlidne Gunnar Elvesons kvarlåtenskap kunna tjänstgöra som ett exempel?). Eller tag allmän och jämförande litteraturvetenskap som i Stockholm haft och har stolta traditioner! Alltifrån E.N. Tigerstedts arbeten om Dante eller Platon över Inge Jonssons storverk om Swedenborg fram till Anders Cullheds majestätiska lärdomsverk om spansk barock eller fiktionsföraktet

under senantikens (har Svante Nordin ens tagit i sin hand ett så epokgörande arbete som *Kreousas skugga?*) spårar man heller inte ett uns av vare sig marxism eller postmodernism. Det är forskning som i vissa fall ändrat bilden av en hel epok eller viktig frontfigur i vår odling. Men det är sannerligen inte Marx, Lukács, Derrida eller Foucault som präglat resultaten.

Eller dröj inför ämnet historia, eftersom Nordin själv gjort det och tilldelat det rollen av humanistiskt kärnämne vid sidan av filosofin, idéhistorien och litteraturvetenskapen. Nordin konstaterar triumferande, att "vänsterns dominans inom ämnet har varit påfallande" (s. 208) och gör stora ansträngningar för att inpassa sådana rörelser som "historia underifrån", "emancipatorisk historia", "kvinnohistoria", "gräv-där-du-står" med mera i 1960- och 70-talens marxistiska vänsterrevolt. Och visst lyckas han hitta enstaka exempel som stöder tesen eller åtminstone vagt pekar i dess riktning. Men som helhet är ju ändå tesen äventyrlig. Att den för skedet karakteristiska övergången från politisk historia till socialhistoria i någon mer väsentlig omfattning skulle ha varit inspirerad av historiematerialism eller klasskamp retorik, blir alltmer tvivelaktigt, så snart han ger sig i kast med socialhistoriens mer produktiva och namnkunniga företrädare, låt oss säga Sten Carlsson eller Göran Rystad. Om socialhistorikern Sten Carlsson, lärofader till ett rekordartat antal disputander i Uppsala, alls tog ställning, var det snarare *mot* den doktrinära marxismen, eftersom den enligt hans mening i sin yttersta förlängning ledde till Gulagarkipelgen (detta erkänner Nordin själv, s. 212). Det säger åtskilligt, att förf. – i ett ögonblick av klarsyn – själv tvingas dra den för hans eget resonemang besvärande slutsatsen: "Ändå kan det kanske sägas att den renodlade marxismen kom att spela en ganska begränsad roll inom den historiska forskningen i Sverige" (s. 213). Men föranleder detta honom att också revidera tesen? Såvitt jag kan se, alls inte.

På motsvarande sätt anstränger han sig maximalt för att göra åtminstone Rolf Torstendahl till postmodernist, men självfallet utan att lyckas. Ty med sin starka förankring i analytisk filosofi har ju Torstendahl, i sin stränga tillämpning av historieforskningens källkritiska regellära, tvärtom genomgående varit en svuren motståndare till allsköns postmodernistisk godtycklighet. Det må vara, att somliga talföra feminister (Eva Lundgren i *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* 1987) slog på trumma för ett stort paradigmskifte och ansåg sig böra "rycka bort

grunden för begreppen om vetenskaplig rationalitet och objektivitet" och uppfattade till och med formallogikens motsägelselag som en lömsk manlig uppfinning, tillkommen i syfte att förtrycka kvinnorna (detta enligt Nordin, s. 217). Men allt som allt, och när plus och minus blivit nedräknade, blir slutsatsen likafullt återigen förödande för Nordins egen tes. Om postmodernism invaderade USA:s och Storbritanniens historieforskning, blev genomslaget alls inte stort i Sverige. Med illa dold besvikelse nödgas förf. själv konstatera: "I svensk historieforskning fick den aldrig tillnärmelsevis samma betydelse som inom litteraturforskningen" (s. 219).

Inte ens om fokus riktas mot marxismens mest talföra företrädare och frontfigurer, har Nordin alldeles lätt att ro hem den rangliga farkost han försatt sig i. Nog för att Sven-Eric Liedman under sina mest kampglada ungdomsår trumpetade ut, att svensk humanistisk forskning var "teorilös" och borde ersättas med den handlingskraftiga marxism som banade väg för den politiska, det vill säga socialistiska revolutionen i Sverige (härom Nordin, s. 169 ff). Med Rudi Dutschke som förebild rekommenderade den bälde Göteborgsrevolutionären den gången "den långa marschen genom institutionerna", det vill säga att dessa skulle erövrats genom mer eller mindre kommunistisk cellbildning inifrån. Men följde ens Liedman själv i fortsättningen sina egna paroller? Att han ägnade mycken tankemöda och trycksvårta åt Hegel, Marx och andra dylika koryféer, är visserligen sant. Men tillämpade han för egen del marxistisk metod? När Vitterhetsakademien – i ett uppsluppet ögonblick av repressiv tolerans – nyligen slutit Liedman i sin famn genom att prisbelöna honom med sitt största humanistpris eller Svenska Akademien ytterligare ökat tillskottet med sitt stora nordiska pris, sker detta för en lång rad lärdomshistoriska arbeten som förmodligen varken Lenin eller ens Habermas skulle ha godtagit som renlärliga. Eller tag Kurt Aspelin som före sin död under några år räknades som vänsterns legendariske ledare i Göteborg! "Aspelins grundperspektiv var detsamma som Liedmans. Den nya humanistiska vetenskapen skulle stå i den socialistiska revolutionens tjänst. På så sätt skulle den bli 'frigörande', emancipatorisk", heter det hos Nordin (s. 188). Men följde Aspelin verkligen själv kampsignalerna från *Textens dimensioner* (1975)? Tillämpade han dem i sin egen vetenskapliga hantering? Alls inte, om man får tro vad Svante Nordin själv påstår: "Den var ingalunda Aspelins

bästa bok – hans begåvning kom bättre till sin rätt i mera stoffliga och 'konventionella' undersökningar kring svensk 1800-talslitteratur." (s. 187) På punkt efter punkt tillser alltså förf., att hans egen helhetskonstruktion ifrågasätts. Och på motsvarande vis skulle säkert klyftan mellan munnens bekännelser och den praktiska tillämpningen gå i dagen, om man tog sig före att okulärbesiktiga litteraturvetaren Tomas Forsers eller musikvetaren Jan Lings vetenskapliga produktion. Med deras mer trosvisa bekännelser till marxismen lär den inte ha nämnvärt mycket att göra.

Sammanfattningsvis framstår det som gåtfullt att Nordin, som tidigare skrivit empiriskt välgrundade och informativa arbeten om exempelvis Inge- mar Hedenius och annan svensk filosofihistoria, släppt ifrån sig en bok som är så hasarderad och som så uppenbart vacklar i sina grundvalar. Det tillkommer, att framställningen långa stycken också i detaljer är snårig, diffus, ylig och subjektiv. Den allvarligaste invändning man kan rikta mot framställningen handlar likväl om något helt annat än att förf. gapat över för mycket eller att han etablerat lösliga och svårbevisade orsakssamband. Invändningen kan formuleras i frågeform. För vem eller vilka är denna bok egentligen skriven? Är det för forskarvärlden vid universiteten? För humanisterna mer bestämt? Eller är det för en bredare, allmänintresserad allmänhet? Eller för alla och envar, utan distinktioner och utan urskillning? Frågorna får efter avslutad läsning inget svar, man undrar om ens det ansedda förlaget Atlantis funderat på saken och har ett svar att ge.

Till sist! Att Svante Nordin från sin utsiktspunkt ute på vetenskapsparadigmens och teoridebatternas stormiga hav söker suggerera fram teser som framstår som lättsinniga och luftiga när de konfronteras med forskningens praktik uppe på fasta land – och detta både i och utanför Lund! – utesluter inte, att han ibland och undantagsvis snuddar vid andra och mer intressanta orsaker till dagens krisläge inom humaniora. Jag skulle tro att många läsare kommer att tycka att han här, men tyvärr bara i förbigående, rör vid verkligt viktiga faktorer, nämligen de institutionella. Vi känner alla till bekymren, som är många och samverkande. Elituniversitetet har genom de senaste universitetsreformerna ersatts av ett massuniversitet, där massor av unga forskare snabbt utbildas för en åtminstone för humanisterna krympande arbetsmarknad. Utbildningen sker mestadels utan den strängare fakultetskontroll som i det gamla universitetssystemet ännu

var en självklarhet och som åtminstone garanterade en viss homogenitet i vetenskapsbedömningen. På denna arena slåss alla om de otillräckliga medlen för sin överlevnad och ägnar alldeles för mycken tid åt ofruktbart sammanträdesittande, anslagsframställningar, projektbeskrivningar, PR-verksamhet eller intetsägande utvärderingar i stället för åt rejäl forskning. Högt över huvudet på sakkunskapen sitter sedan forskningsråden och strör, ofta utan vare sig vett eller sans, guld över mer eller mindre meningslösa forskningsprojekt, allt medan humanfakulteterna allt mer avlövas och utarmas och tyngs av skyhöga lokalhyror och kringkostnader i form av hutlöst dyrbar, inte sällan kontraproduktiv administration. Mallarna och modellerna för mätning av framgångsrik forskning hämtas dessutom nästan uteslutande från naturvetenskap, teknik och medicin, något som uppenbart missgynnar humanister, samhällsvetare och teologer. Med fortgående specialisering och datorisering arbetar, till råga på allt, alltför många av dagens unga humanister bara på sin egen kammare, i avsaknad av den fruktbara kontakt över projekt- ämnes- och fakultetsgränserna och den kritiska insyn som är så nödvändig och livgivande för allt mer krävande tankearbete. Inte minst vid de små högskolorna, där den kritiska massan är alldeles för mager för att erbjuda en dräktig och fruktbar forskningsmiljö, märks denna olägenhet tydligt. Och när så tjänsterna tillsätts, är det inte sällan bara ett B-lag av sakkunniga som har tid och möjlighet att ställa upp, med påföljd att sakkunnsbedömningarna blir ungefär lika tillförlitliga som när man kastar krona och klave. Nog skulle en bok behöva skrivas om svensk humaniora och dess kris just nu, en bok av allraminst samma omfång och utförlighet som den föreliggande. Men det skulle kanske bli en annan bok än Svante Nordins.

Thure Stenström

Det främmande i det egna. Filosofiska essäer om bildning och person. Red. Jonna Bornemark (Södertörn Philosophical Studies 4). Huddinge 2007.

Vår samtid kännetecknas av en stark expansion av den högre utbildningen och överhuvudtaget den roll Kunskapen (ofta just stavat med ett stort och ominöst men märkvärdigt ofta oförklarat "K") spelar för samhällsutvecklingen. Stora förväntningar ställs på det ökande antal medborgare som måste